

31. évf. 3. sz. 1984. március

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

A KÜLFÖLDI, GAZDASÁGI INFORMÁCIÓKAT NYÚJTÓ ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK FELHASZNÁLÁSI TAPASZTALATAI

Paprika Zita

OMFB Rendszerelemzési Iroda

Egyetemi tankönyvek, újságcikkek visszatérő megállapítása, hogy Magyarországon a nemzeti jövedelem több, mint fele a külkereskedelmen keresztül realizálódik. Ebből a tényből annak kellene következnie, hogy a külpiacról szóló információknak, a partnerországok gazdaságát jellemző elemzéseknek, jelentéseknek számunkra igen nagy az értéke. A számítógép-hasznosítással foglalkozó, illetve az adatszolgáltatásra és gazdasági elemzésekre szakosodott vállalatok már évekkal ezelőtt felismerték az információk felértékelődésének tendenciáját. Olyan adatokat szolgáltatnak – igaz, eléggé borsos áron –, amelyekhez korábban csak igen lassan, nagy ráfordításokkal lehetett hozzájutni. Adatszolgáltatási kínálat tehát van.

Magyarországon az első tapasztalatokat az online szolgáltatások használatában a bibliográfiai keresések során szerezték a kutatók. Elsősorban vegyészek, biológusok, fizikusok, kutatóorvosok használnak olyan adatbázisokat, amelyek az egyes tudományos szakterületek publikációit dolgozzák fel.

Miközben a tudományos kutatók, majd a fejlesztőmérnökök hozzászórtak az új tájékoztatói formához, egyre szembetűnőbbé vált a közgazdászok idegenkedése. Pedig az online szolgáltató vállalatok olyan faktografikus adatokat is kínálnak, melyek valóban frissek és pontosak. Ez utóbbira az is a garancia, hogy minden adat mellett szerepeltetik a forrást: az adatszolgáltató nevét és azt, hogy az adat esetleg még hol jelent meg. Így a közgazdászok idegenkedését aligha lehet a statisztikai adatokkal szembeni fenntartásokkal magyarázni. Ráadásul az online adatszolgáltatásokat nyújtó vállalatok mindent elkövetnek, hogy a felhasználók „keze alá

dolgozzanak”. Szezonálisan kiigazítják az adatokat, különféle indexeket számolnak, folyó és változatlan árakat használnak stb.

Úgy tűnik tehát, hogy nem a kínálati oldalon van a hiányosság. A kereslet lanyhaságát sokkal inkább az a körülmény magyarázza, hogy gazdasági szakembereink még nem érzik annak szükségességét, hogy naprakész tájékozottságot szerezzenek. A gazdálkodás körülményei azonban egyre szigorodnak, a külgazdaság határai egyre közvetlenebbül érezhetők, és a gazdasági szabályozók is abba az irányba változnak, hogy ezeket a hatásokat többé ne lehessen mesterségesen elkendőzni, tompítani.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Rendszerelemzési Irodája ezeket a változásokat tartotta szem előtt akkor, amikor szorgalmazni kezdte a faktografikus gazdasági adatokat online módon szolgáltató cégekkel a kapcsolatfelvételt. Több, mint egy éve előfizetői vagyunk a *Data Resources Inc. (DRI)* egyesült államokbeli, legújabbban pedig az *I. P. Sharp* kanadai számítógépes online adatszolgáltató vállalatnak.

Az eltelt időszak tapasztalatait úgy lehetne röviden összegezni, hogy a felhasználásban inkább az elemzések domináltak, nem pedig a „prompt” információelérés. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a jelenlegi felhasználók elsősorban a gazdaságirányításban dolgozó elemző közgazdászok közül kerültek ki, és sajnálatos módon pl. a külkereskedők vagy a pénzügyi szakemberek – és általában a vállalatok – nem mutattak különösebb érdeklődést.

Az előfizetők köre egyelőre elég szűk, jelenleg az Országos Tervhivatal, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, a Központi Statisztikai Hivatal, az Ipari

Informatikai Központ, valamint az OMIKK kötött szerződést a két külföldi szolgáltató vállalattal. A magyar felhasználók nevében az OMIKK-Technoinform köti meg a szerződéseket a szolgáltatókkal. El kell ismerni, hogy a meglehetősen magas árak, illetve a gazdasági kényszer hiánya miatt a hazai vállalatok nem állnak sorba adat-szolgáltatásért az OMIKK-nál vagy másutt, pedig elsősorban a világgazdasággal közvetlenül kapcsolatban álló vállalatoknak gazdaságilag is „megtérülne” egy-egy megfelelően előkészített információkeresés. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a vállalatokat leginkább a termékszerű kereskedelmi adatok érdeklik. Ilyenkor azonban az árucsoport szakszerű (pl. SITC) kódjának ismeretére van szükség. Tudni kell tehát kérdezni, már csak azért is, hogy egy esetleges sikertelen keresés ne vegye el a kedvet a továbbiaktól.

Ezek a szolgáltatások persze nemcsak a felhasználóként szóba jövő vállalatok számára tűnnek drágának; a meglevő, felsorolt felhasználók is igyekeznek költségeiket csökkenteni. Ennek egyik módja a DRI esetén az, hogy az adatbankok közül csak néhányra fizetünk elő, a többit pedig az ún. *Information Plus* szolgáltatás feltételei mellett használjuk. Ennek az a lényege, hogy a DRI nem számol fel előfizetési díjat az *Information Plus*-ban szereplő adatbankok után, a fix költség tehát nulla, viszont az ilyen adatbankok eseti lekérdezését magasabb költség terheli. Ily módon több, mint ötven adatbankhoz lehet hozzáférni, amelyek különböző gazdasági területeket fednek le, az USA széles skálán változó adataitól kezdve, az IMF által szolgáltatott összes adaton át a fejlődő országok adataiig.

„Kis felhasználó” számára ez a lehetőség rendkívül kedvező, figyelembe véve az adatbankonkénti évi 2500–4000 \$-os fix előfizetési díjakat. Magyarország – a jelenlegi öt felhasználó együttvéve – kis felhasználónak számít, mert nálunk évente egy-egy adatbankból 200-nál több idősort nemigen hívnak le. Ez ugyanis az a határ, amely fölött már megfontolandó a fix előfizetési díj kifizetése, hiszen az a változó költségek csökkenésével jár. Jelenleg az ENS (European National Source – Európai országok nemzeti adatai) adatbankra fizetünk elő, amely az alábbi országok adatszolgáltatásain alapul: Belgium, Dánia, Franciaország, NSZK, Görögország, Írország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Egyesült Királyság, Jugoszlávia. Azon kívül, hogy e felsorolásban a legfontosabb nyugati külkereskedelmi partnereink szerepelnek, ez az adatbank a DRI EUROMODEL nevű ökonometrikai modellrendszerének az alapja, amely előrejelzéseket ad az NSZK-ról, Franciaországról, az Egyesült Királyságról, Olaszországról, Hollandiáról, Belgiumról, az USA-ról, Japánról és Kanadáról. Az EUROMODEL-re még visszatérünk.

Az I. P. Sharp vállalat eleve nem számol fel fix előfizetési díjakat, viszont ennek megfelelően a változó költségek magasabbak. Adatbankjai a következő szakte-

reletekre terjednek ki: légiközlekedés (13 adatbank), közgazdaság (25), energiagazdálkodás (15), pénzügyek (37).

E két szolgáltató vállalat számlázási módszerének összevetéséből is látszik, hogy az online piacon elég éles a verseny. Mindegyik vállalat igyekszik a felhasználóit megtartani, és a speciális igényeket is kielégíteni. Erre jó példa a DRI-vel 1984-re kötött szerződés, amelyben lehetőség nyílik az ENS adatbank kicserélésére év közben: a második félévben az ENS helyett az OECD Trade Statistics (OECD külkereskedelmi statisztika) adatbankra fogunk előfizetni, amely az adott témában a legrészletesebb adatgyűjtemény a világon.

Az adatszolgáltatók versenye mutatkozik meg abban is, hogy a felhasználók dolgát megkönnyítendő, különböző alapfokú, illetve haladó szemináriumokat szerveznek, amelyeknek az a célja, hogy a számítástechnikában kevésbé vagy egyáltalán nem jártas felhasználók könnyűszerrel tudják használni a szolgáltatásokat. A DRI szemináriumán pl. meg lehetett tanulni a kulcsszó szerinti időskeresés különböző módszereit, a tömbös adatkezelést, a jelentésírást, a szimulációt, a szezonális kiigazítás és a regresszióelemzés használatát. A Sharp is tartott már hasonló tanfolyamot Budapesten, melyen a MAGIC programozási nyelvet oktatták a felhasználóknak (ld. TMT, 1983. 12. sz. p. 511.).

Általában elmondható, hogy egyik rendszer használata sem túl bonyolult, és használatukhoz valóban nem kellenek előzetes programozási ismeretek. Az adatok eléréséhez és manipulálásához szükséges utasítások „felhasználóra szabottak”, éppen azért, hogy a rendszert lehetőleg a kutatók maguk használják, és ne legyen szükség közvetítő segítségére. Mindazonáltal e rendszerek hatékony és gazdaságos használatához nem nélkülözhető a megfelelő felkészülés, az adott feladat gondos előkészítése és bizonyos felhasználói rutin.

Online módon érhető el a DRI makrogazdasági előrejelzéseket nyújtó EUROMODEL rendszere is. Ez a rendszer nagy ökonometrikai modellek felhasználásával rövid- és hosszabb távú prognózisokat ad a világgazdaság jelentősebb régióira: az USA-ra, Japánra és Nyugat-Európára. A rövidtávú előrejelzések két évre szólnak, negyedéves bontásban, a hosszútávú prognózisok legtávolabbi időpontja 1995. A magyar felhasználók szempontjából különösen a nyugat-európai modellek hasznosak, amelyek közül a nyugat-német, a francia, a brit és az olasz modell részletessége figyelemre méltó. A modelleket egyébként a DRI szakértői évenként felfrissítik, a paraméterek újrabecslését saját adatbankjaik felhasználásával végzik el. Ez a folyamatos karbantartás lehetővé teszi, hogy a felhasználó a tényadatokat és a becsült adatokat egy homogén forrásból, tetszés szerint használja fel. A modellekkel a legfontosabb makrogazdasági mutatókra lehet előrebecslést kapni (GDP, ipari termelés indexe, export, import, beruházások, készletek, munkanélküliség

stb.). Ezeken kívül azonban az egyenletek között olyanok is szerepelnek, amelyekkel az ágazatok teljesítményét, az árakat, az árfolyamokat, a pénzügyi folyamatokat lehet előrejelezni.

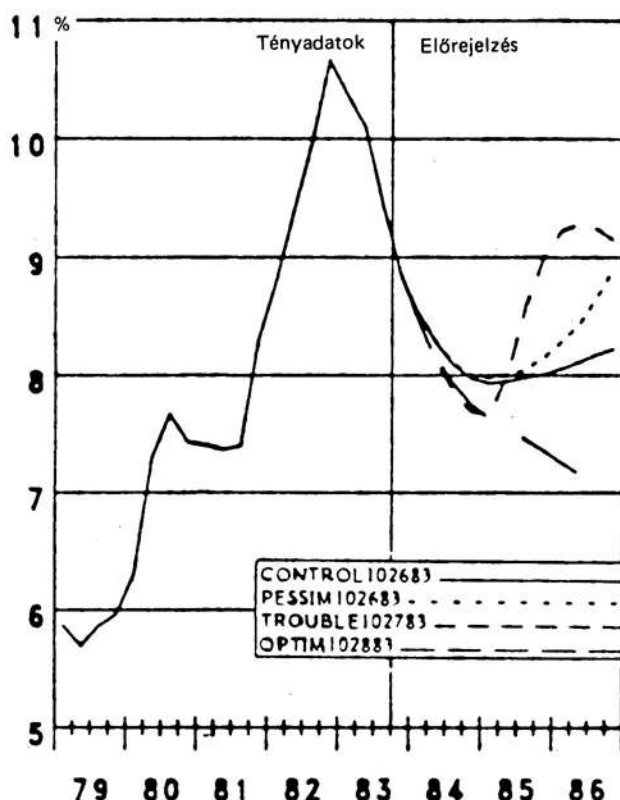
A négy nagy országmodellén kívül (NSZK, Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország) Hollandiára és Belgiumra is készült – igaz, kevésbé részletes – modell. A modellek a külkereskedelmi forgalmon és az árfolyamon keresztül kapcsolódnak össze, sőt a világgazdasági folyamatok precízebb nyomonkövetése érdekében a nyugat-európai modellekben az amerikai, a japán, a kanadai és a kisebb nyugat-európai gazdaságok, illetve a fejlődő országok hatásait is figyelembe veszik.

Az EUROMODEL az előrebecslésen kívül lehetőséget nyújt gazdaságpolitikai szimulációra is. Magasabb előfizetési díj esetén a felhasználónak lehetőséget biztosítanak arra, hogy saját elképzelései, feltételezései alapján „beleenyúljon” a modellrendszerbe, és különféle érzékenységvizsgálatokat végezzen. A magyar felhasználóknak ilyen beavatkozásokhoz nincs jogosítványuk, a DRI demonstrációján azonban alkalom nyílt e lehetőség megismerésére. A nyugat-európai felhasználókkal folytatott konzultációkból azonban azt lehetett leszűrni, hogy ők sem gyakran élnek ezzel a módszerrel, hiszen a DRI saját előrebecsléseit már eleve több változatban lehet elérni, és ezek a változatok a legvalószínűbb tendenciákat általában lefedik.

Az alternatív előrejelzésre mutat példát az 1. ábra, amelyen az amerikai munkanélküliség várható alakulása látható 1986 végéig. Előrejelzési publikációkban az alapváltozat (control) mellett általában az optimista és a pesszimista becslés eredményeit is megadják. Az ábrán van még egy, a pesszimistánál is pesszimistább változat (trouble) is, amely különösen komoly nehézségekkel számol. A két szélsőséges becslés görbéje lényegében egy prognózis-sávot határoz meg.

Az 1. ábra forrásának megjelöléséből is látszik, hogy a DRI a felhasználók számára különböző konferenciákat szervez, amelyek vagy általános gazdasági kitekintést adnak, mint pl. az 1983. novemberi milánói konferencia, amely a gazdasági fellendülés esélyeit elemezte a tőkés gazdaságokban, vagy pedig valamely iparág (pl. az autógyártás) helyzetével foglalkoznak. A milánói konferencián az előadók a gazdasági megélénkülés kockázatait és lehetőségeit éppen a DRI EUROMODEL-jének legújabb eredményeit interpretálva tárgyalták.

Az USA-ból kiinduló és a fogyasztás megélénkülése által generált fellendüléstől mindegyik nyugat-európai országban az export némi megélénkülését várják. Ez látszik a 2. ábrán. A folytonos vonal az export százalékos változását, a pontvonal pedig a külföldi kereslet alakulásának változását mutatja. A 2. ábra szerint az európai exportnak, ha lassan is, de fel kell lendülnie, annak ellenére, hogy az OPEC országok és a fejlődő országok kereslete elég gyenge.

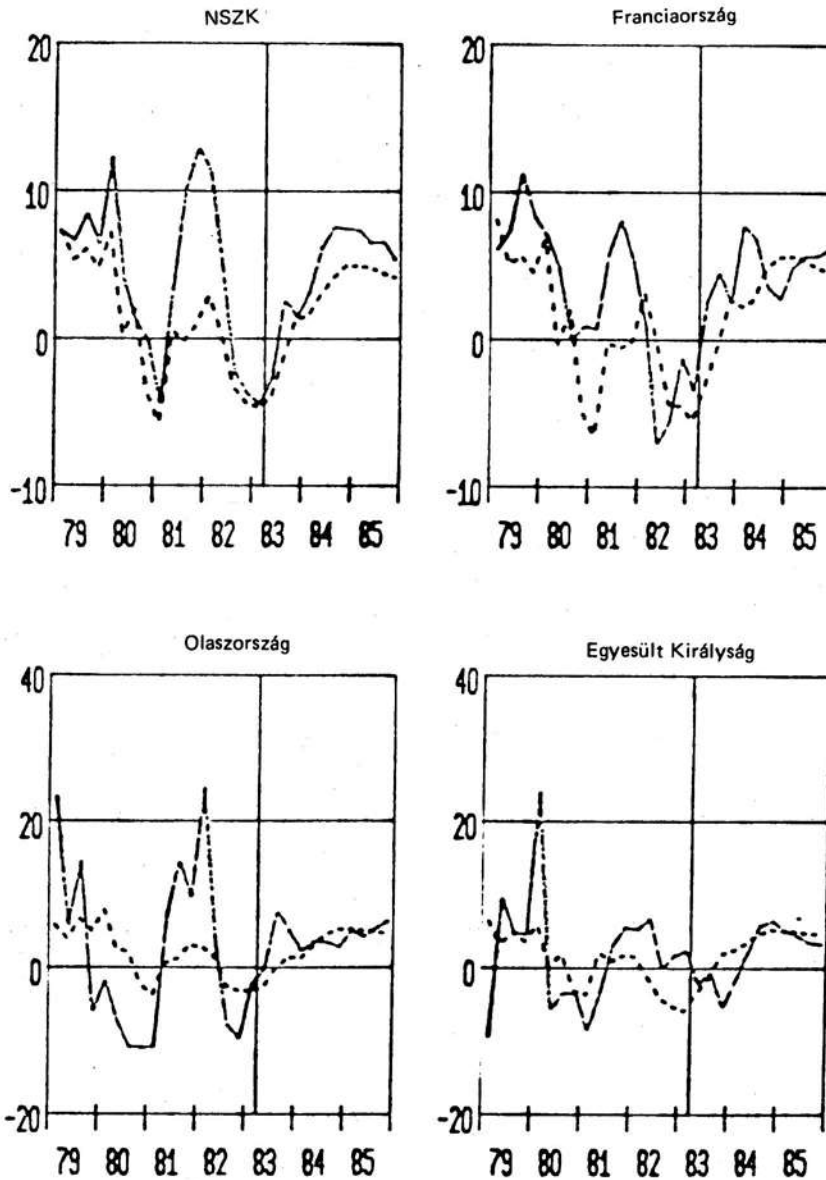

1. ábra A munkanélküliség alakulása és előrejelzése

Forrás: DAVID A. WYSS (DRI): Financing the recovery. Előadás a DRI Európai gazdasági kitekintés című konferenciáján. Milánó, 1983. november 9–10.

Az EUROMODEL-t a magyar felhasználók közül eddig legintenzívebben az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézete használta, elsősorban a magyar külkereskedelem tervezésének folyamatában. A DRI EUROMODEL-jének árgyenletei támpontot adtak legfontosabb külkereskedelmi partnereink aggregált belföldi és külkereskedelmi árainak változására vonatkozóan. A Tervgazdasági Intézet munkatársai jelenleg egy olyan saját ökonometria modell kidolgozásán dolgoznak, amely a DRI-előrebecslések mint külgazdasági környezetet jellemző változók felhasználásával tőkés exportunkra ad majd rövidtávú prognózist.

A DRI az online kapcsolaton, valamint a konferenciákon és szemináriumokon kívül nyomtatott kiadványokban is tájékoztatja a felhasználókat. Nemzetközi gazdasági és pénzügyi hírek című, hetente megjelenő kiadványukat rendszeresen kapjuk. Az EUROMODEL előfizetőinek havonta megküldik az *European Review* című folyóiratukat is, amely a modellek eredményei mellett további országelemzéseket is tartalmaz. Az 1983-as novemberi számban pl. Ausztriával, a decemberiben pedig a skandináv országokkal foglalkoztak, jóllehet ezekre a modellezés nem terjed ki.

2. ábra Európai országok exportjának alakulása és előrejelzése (%-os változás)

Forrás: Dr. JEAN MICHEL SIX: DRI's European forecast: An overview. Előadás a DRI Európai gazdasági kitekintés című konferenciáján. Milánó, 1983. november 9–10.

A DRI igen nagy érdeklődést mutat a *szocialista országok* iránt. Már többször kezdeményezte, hogy Magyarország szolgáltatson adatokat az európai adatbankba. Magyarország egyébként az első szocialista ország, amely a DRI szolgáltatásaira előfizetett. A másik vállalat, az I.P. Sharp már két éve jelen van a szovjet piacon. A szovjet felhasználókkal folytatott tapasztalatcserén megállapítottuk, hogy e két szolgáltató rendszerrel azonos tapasztalatokhoz jutottunk: az információszerezés gyorsaságából adódó lehetőségeket nem használjuk még ki eléggé!

Eddig komolyabb tapasztalatokat csak a DRI-vel szereztünk, az I. P. Sharp „bevezetése” jelenleg folyik. Az utóbbinak egy-két érdekessége azonban már kiderült, pl. az, hogy az I. P. Sharp munkatársai és felhasználói szinte kizárólag a központi számítógépen, az ún. „mail-box” rendszeren keresztül kommunikálnak, már telexet sem használnak. A Sharp egyébként 1984. január 1-től felhasználói rendelkezésére bocsátott egy ún. KGST-adatbankot, melyben Magyarországról is kb. 400 idősor szerepel. Sajnos, ezeket nem mi állítottuk össze, hanem a bécsi gazdaságkutató intézet.

Irodalom

1. DRI: European Review, 1983 október, 1983 december.
2. A MacBride-jelentés. Új nemzetközi kommunikációs rend felé. (Rövidítve.) Ford.: Vincze Éva, Orosz Dóra, Völgyi Zsuzsa. Szerk.: Varga Zsuzsanna. Bp. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1983. 240 p. (Membrán könyvek 10.)
3. POSTÁNÉ Dr. VELLAI Györgyi-SZARVAS Péter: Külgazdasági környezetünk néhány főbb mutatójának prognózisa a

DRI EUROMODEL-je alapján. OT Tervgazdasági Intézet, 1983. augusztus

4. SZABÓNÉ Törs Hanna: A DRI és az I. P. Sharp faktografikus adatbankrendszerek ismertetése = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 30. köt. 12. sz. 1983. p. 491-501.
5. SZARVAS Péter: A gazdasági fellendülés kilátásai Nyugat-Európában. OT Tervgazdasági Intézet, 1983. november.
6. SZARVAS Péter: A sötét ló esetei = Heti Világgazdaság, 1983. december 17.

PAPRIKA Zita: A külföldi, gazdasági információkat nyújtó online szolgáltatások felhasználási tapasztalatai

A cikk a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1983. évi 12. számában bemutatott két külföldi, gazdasági információkat szolgáltató számítógépes online rendszer (a DRI és az I. P. Sharp) magyarországi felhasználói tapasztalatait összegzi. Bemutatja a felhasználási lehetőségeket, a gazdaságos üzemeltetés feltételeit, valamint néhány példán keresztül igyekszik kedvet csinálni e rendszerek fokozottabb hazai használatához.

* * *

PAPRIKA, Z.: Experiences with the use of foreign online services supplying business information

The experiences in Hungary with the use of two foreign online services for business information (DRI and I. P. Sharp) described recently in the journal Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (Vol. 30, No. 12, 1983) are summarized. The possibilities of their use and the ways of their economical utilization are discussed and, through some examples, the increased use of these systems is encouraged.

* * *

ПАПРИКА, З.: Опыт использования зарубежных экономических информационных услуг, предоставляемых в онлайн-режиме

В статье дается обобщение опыта использования в ВНР двух зарубежных онлайн-систем (DRI и I. P. Sharp), предоставляющих экономическую информацию, которые описывались в 12-ом номере журнала Tudományos és Műszaki Tájékoztatás за 1983 г. Показываются возможности и специфика умелого экономного применения, а также на нескольких примерах автор пытается заохотить потребителей ВНР к более широкому применению этих систем.

* * *

PAPRIKA, Z.: Benutzungserfahrungen mit Wirtschaftsinformationen bietenden ausländischen Online-Datendiensten

Die in Ungarn gesammelten Benutzererfahrungen mit den in Nummer 12 Jahrgang 1983 unserer Zeitschrift erläuterten, Wirtschaftsinformationen liefernden ausländischen online Rechnersystemen (DRI und I. P. Sharp) sind im Artikel zusammengefasst. Es sind die Anwendungsmöglichkeiten, die Kniffe ihrer rationalen Betriebhaltung beschrieben und anhand einiger Beispiele wird für die intensivere Nutzung dieser Systeme in Ungarn geworben.

* * *